

REVITALIZACIJA KULTURNE I INDUSTRIJSKE BAŠTINE U RIJECI

Novi prostor dobiven obnovom starog

PRIPREMILA:
Kristina Pandža

Sve je veća potreba za revitalizacijom, obnovom i prenamjenom kulturne i industrijske baštine te zato donosimo analizu potreba prenamjene industrijske baštine, domaće primjere i sudionike u revitalizacijskim projektima s posebnim osvrtom na revitalizaciju baštine u Rijeci

Uvod

Kulturno je nasljeđe svuda oko nas, dio našeg identiteta, dio naše povijesti. Revitalizacijom kulturnog nasljeđa imamo priliku učiniti ga dionikom i naše sadašnjosti, dati mu nov život, povećati mu kulturnu vrijednost i pridonijeti njegovoj važnosti. Govoreći o materijalnome nepokretnom nasljeđu, svjedočimo o velikome broju napuštenih objekata, dok s druge strane vapimo za praznim prostorima. Kada se osvrnemo na industrijsku nepokretnu baštinu, nailazimo na velike tvorničke hale, razrušena skladišta i prazne uredske prostore. Postavlja se pitanje je li moguće takve prostore ponovno koristiti, obnoviti, prenamijeniti i revitalizirati za neke druge namjene, bilo kulturne, bilo edukacijske, bilo turističke.

Revitalizacijom nasljeđa imamo mogućnost nanovo oživiti stare prostore, a zatim udovoljiti i potrebama za novim prostorima

Što će se događati sa starim industrijskim kompleksima ako nešto ne poduzmemo? I dalje će stajati prazni, a mi ćemo i dalje vapiti za praznim prostorima. Revitalizacijom nasljeđa imamo mogućnost ponajprije nanovo oživiti stare prostore, a zatim udovoljiti i svojim potrebama. Imamo priliku ponovno govoriti iz tih prostora, prezentirati ih drugima, koristiti

ih za potrebe lokalne zajednice, učiti djecu o njihovoj važnosti, razvijati kulturni turizam ili stvarati prostore za neke nove proizvodne procese.

Ukratko o kulturnoj baštini

Kulturna baština, kulturno nasljeđe, materijalna i nematerijalna, zajedničko je bogatstvo čovječanstva u njegovoj raznolikosti i posebnosti, a njezina je zaštita jedan od važnih čimbenika za prepoznavanje, definiranje i afirmaciju kulturnog identiteta. Kulturnu baštinu čine pokretna i nepokretna kulturna dobra od umjetničkoga, povijesnoga, paleontološkoga, arheološkoga, antropološkoga i znanstvenoga značenja. Vrijednosti kulturne baštine prepoznaju se kao starosne, povijesne, kulturne, umjetničke i autentične. Sam pojam "kultura" ima nekoliko definicija i interpretacija koje su se mijenjale i nadopunjavale kroz povijest. Kulturi nekog naroda pripada sve ono što je u nju došlo, sve ono što je iz nje proizišlo, ono što je preostalo i sačuvalo se na teritoriju na kojemu ona postoji te ona kao takva ne poznaje regionalne ili nacionalne granice. Kulturni identitet može biti znatno širi od granica jedne sredine, grada ili područja. Njegova se najšira definicija odnosi na ukupnost materijalnih i duhovnih dobara, ali i etičkih i društvenih vrijednosti što ih je stvorilo čovječanstvo, dok se kraća definicija odnosi na ukupnost duhovne, moralne, društvene i proizvodne djelatnosti jednog društva ili epohe. Dakle, baštinu od-

nosno nasljeđe može se svrstati uz pojam kulture kao nešto što je sačuvano i što se prenosi kao ono što smo naslijedili [1].

Nepokretnu kulturnu baštinu čine pojedinačne građevine i kompleksi, kulturno-povijesne cjeline te krajolici, a nepokretna kulturna dobra čini i graditeljska baština od pojedinačne građevine do cjeline

Nepokretnu kulturnu baštinu s utvrđenim svojstvom kulturnog dobra čine pojedinačne građevine i/ili kompleksi građevina, kulturno-povijesne cjeline te krajolici, a nepokretna kulturna dobra čini i graditeljska baština od pojedinačne građevine do cjeline (skupine građevina) odnosno krajolik. Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara navodi to da nepokretno kulturno dobro mogu biti grad, selo, naselje ili njegov dio, građevina ili njezini dijelovi te građevina s okolišem, elementi povijesne opreme naselja, područje, mjesto, spomenik i obilježje u vezi s povijesnim događajima i osobama, arheološko nalazište i arheološka zona, uključujući i podvodna nalazišta i zone, područje i mjesto s etnološkim i toponimskim sadržajima, krajolik ili njegov dio koji sadrži povijesno karakteristične strukture, koje svjedoče o čovjekovoj nazočnosti u prostoru, vrtovi, perivoji i parkovi te tehnički objekt s uređajima i drugi slični objekti [2]. Među pokretna kulturna dobra mogu se ubrojiti, kako navodi i članak 8. već spomenutog Zakona, zbirke predmeta u muzejima, galerijama, knjižnicama i drugim ustanovama kao i u drugim pravnim osobama te državnim i upravnim tijelima, uključujući zbirke predmeta kod fizičkih

osoba, crkveni inventar i predmeti, arhivsku građu, zapise, dokumente, pisma i rukopise, filmove, arheološke nalaze, antologijska djela likovnih i primijenjenih umjetnosti i dizajna, etnografske predmete, stare i rijetke knjige, novac, vrijednosne papire, poštanske marke i druge tiskovine, dokumentaciju o kulturnim dobrima, kazališne rekvizite, skice, kostime i slično, uporabne predmete poput namještaja, odjeće ili oružja, prometna i prijevozna sredstva te uređaje i predmete koji su važna svjedočanstva razvitka znanosti i tehnologije. Pojam "nematerijalna kulturna baština" pak obuhvaća prakse, predstave, izraze, znanje, vještine, instrumente, predmete, rukotvorine i kulturne prostore koji su povezani s time, a koje zajednice, skupine i, u nekim slučajevima, pojedinci prihvaćaju kao dio svoje kulturne baštine. Nematerijalnu kulturnu baštinu, koja se prenosi iz generacije u generaciju, zajednice i skupine stalno iznova stvaraju kao reakciju na svoje okruženje, svoje uzajamno djelovanje s prirodom i svoju povijest. Ona im pruža osjećaj identiteta i kontinuiteta te tako promiče poštovanje kulturne raznolikosti i ljudsku kreativnost. U skladu s člankom 9. Zakona o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara nematerijalno kulturno dobro mogu biti razni oblici i pojave duhovnog stvaralaštva što se prenose predajom ili na drugi način, osobito jezik, dijalekti, govori i toponimika, te usmena književnost svih vrsta, folklorno stvaralaštvo u području glazbe, plesa, predaje, igara, obreda, običaja kao i druge tradicionalne pučke vrednote, tradicijska umijeća i obrti [3].

Revitalizacija kulturne i industrijske baštine

Termin "revitalizacija" odnosi se na oživljavanje, vraćanje u život, vraćanje životi te na preporod. U kontekstu kulturne baštine važno je mogućnosti oživljavanja, odnosno revitalizacije u svim smjerovima, iskoristiti kako bi se kulturnome nasljeđu dala nova namjena, nov život. Da bi se očuvala vrijednost naslijeđenoga, mora se osigurati vrijednost novoga u nasljeđu kako bi jednoga dana ono po-

stalo novim nasljeđem. Voditelj projekta *Urbanizam nasljeđa - Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje i unaprijeđenje kulturnog nasljeđa* (HERU) Hrvatske naklade za znanost akademik prof. dr. sc. Mladen Obad Ščitaroci u uvodu Zbornika radova znanstvenog kolegija *Modeli revitalizacije i unaprijeđenja kulturnog nasljeđa* postavlja pitanje kako propadajuće nasljeđe uključiti u suvremeni život, kako spriječiti njegovo propadanje, kako ga učiniti samoodrživim resursom, kako ga kreativno i racionalno nadopuniti, osuvremeniti i učiniti aktivnim, a da ne izgubi svojstvo nasljeđa. I pita se treba li graditi novo dok nam istodobno nasljeđe propada [4]. U svojim polazišnim točkama autor navodi to da nasljeđe ne treba štiti od ljudi, nego za ljude, jer jedino život u nasljeđu omogućuje njegov opstanak, te to da s obzirom na prijetnju nestanka, nasljeđe mora dobiti novu priliku, nov život i novu namjenu.

Da bi se očuvala vrijednost
naslijeđenoga, mora se osigurati
vrijednost novoga u nasljeđu
kako bi jednoga dana ono postalo
novim nasljeđem

Također, nasljeđe kao resurs održanja lokalne zajednice treba shvaćati kao model za promišljanje daljnjih akcija, projekata i intervencija u području baštine te u skladu s njima treba pokušati učiniti nešto sa stoljetnom baštinom u Hrvatskoj. Akademik Obad Ščitaroci ističe i to da baština treba aktivno pridonositi razvoju lokalne zajednice te unaprijediti njezin život. Smještanjem novih aktivnosti u stare prostore oni dobivaju nov život, koji je svakako obogaćen baštinskom pričom postojećih zidova [4].

Obnova i revitalizacija baštinskih objekata, najčešće nepokretne baštine, koje je Ministarstvo kulture zaštitilo ili onih koji nemaju tu zaštitu, kreće se u različitim smjerovima. Hrvatska je donekle prepoznala potencijal prenamjene kulturne i industrijske baštine te se zapušteni objekti revitaliziraju lokalnim novcem,

europskim novcem kroz projekte ili privatnim investicijama. Važno je istaknuti to da je odnos budućih namjena obnovljenih prostora različit, odnosno da dio tih prostora ima kulturnu namjenu, dio turističku, dok je dio prenamijenjen i obnovljen za potrebe ponovne proizvodnje, edukacije ili nečeg drugog.

Održivost kulturne baštine podrazumijeva njezinu zaštitu i korištenje koje može donijeti prihod čiji se dio ponovno ulaže u njezinu zaštitu. To pridonosi održivosti kulturne baštine, a ujedno omogućuje dodatno financiranje iz drugih izvora, ne oslanjajući se samo na proračun. Uz to, gospodarsko korištenje kulturne baštine utječe na podizanje razine svijesti i razumijevanja šire javnosti toga koliko je ona važna za identitet, zajedništvo i društvenu koheziju. Korištenje je moguće promatrati kroz dva oblika: kulturni turizam i poduzetništvo utemeljeno na kulturnoj baštini [5].

Kada se osvrne na revitalizaciju zapuštenih industrijske baštine, ali i, šire gledano, kulturne baštine, ne postoji podatak o uspješnosti ili bilo kakvoj statističkoj provjeri. Iako je zamah u radovima na različitim objektima vidljiv, Zbog velike industrije koja više ne postoji te posljedično velikog broja zapuštenih industrijskih objekata možda se ne čini takvim.

S obzirom na industrijsku prošlost, gradovi poput Zagreba, Rijeke i Siska imaju velik broj objekata koji ostaju prazni i prepušteni zubu vremena. Danas su dobrim dijelom takvi prostori dijelovi urbanističkih središta te su okruženi novim zgradama i prometnicama, iako su pri gradnji bili periferna industrijska središta. Svakako je važno istaknuti institucije, udruge, ali i stručnjake koji redovito upozoravaju i potiču edukaciju, a zatim i pozivaju na revitalizaciju takvih prostora. Važno je spomenuti neke ideje kao primjere za poticaj drugima.

Lauba - Kuća za ljude i umjetnost u Zagrebu smještena je u prostore Tekstilnog kombinata Zagreb u kojoj je 1923. djelovala *Tvornica za pamučnu industriju d.d.* kao podružnica bečke tvrtke *Hermann Pollack i sinovi*. Zgrada, koja je nekada bila vojarna, pretvorena je u tvornički pogon, a jahaonica je pretvorena u tkaonicu koja

je danas jedina sačuvana građevina koja je pripadala tvornici te je i prvi primjer obnovljene arhitekture vojničke baštine na zagrebačkome Črnomercu. U hangaru smještena je galerija, a iza staklenih fasada na podignutoj razini unutar samoga izložbenog prostora nalaze se uredi i ostali poslovni prostori [7].

U Zagrebu važno je istaknuti i prostor današnje *Gliptoteke*, sastavnog dijela Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, muzeja koji je smješten u objekt nekadašnje kožare, a koji je jedan od boljih primjera očuvanosti spomenika industrijske arhitekture 19. stoljeća u Zagrebu. Industrijski objekt kožare počeo se graditi 1864. i postupno se proširivala do najvećega industrijskog pogona u Zagrebu i šire. Veliki požar 1926. uništio je veći dio pogona i skladišta, godine 1938. kožara prestaje s radom, a nedugo potom u prostor ulazi muzej [8].

Komercijalni primjer privatne investicije koji treba istaknuti jest obnova hale bivše tvornice alatnih strojeva *Prvomajska* u Zagrebu u koji su useljeni nova pivovara i pivnica. Hala je sagrađena davne 1949. kao klasičan primjer industrijskog prostora [9].

Sisak se jednako tako, uz neumorno istraživanje industrijske baštine Gradskog muzeja Sisak, upisao na kartu projekata obnove i revitalizacije industrijskog naslijeđa. Projekt Grada Siska pod nazivom "Info centar industrijske baštine - Holandska kuća" ukupne vrijednosti 25 milijuna kuna financira Ministarstvo regionalnog razvoja i fondova Europske unije. U strogome središtu grada u drugoj polovini 19. st. izgrađena je Holandska kuća, staro žitno skladište i jedan od simbola grada. Po završetku projekta na prostoru od 2000 m² bit će infocentar s multimedijalnim izložbenim prostorom za prezentaciju industrijske baštine grada, izložbeni prostori Galerije *Striegl* i zbirke fonografa, gramofona, radioaparata i ploča sisačkog kolekcionara Velimira Krakera te s multimedijalnom dvoranom i prostorijama za posjetitelje. Projekt obuhvaća i obilježavanje ruta industrijske baštine po gradu Sisku te uređenje riječnog broda *Biokovo* i stare parne dizalice *Granik* [10].

U primjere uspješne revitalizacije naslijeđa u Hrvatskoj treba ubrojiti i projekt u Labinu. Iako su rudnik i rudarska industrija u Labinu ugašeni krajem osamdesetih godina prošlog stoljeća, tamošnje tvorničke zgrade zaštićene su kao vrijedni primjerci industrijskog naslijeđa. Gradska knjižnica u Labinu smještena je u nadzemne tvorničke prostore nekadašnjeg ugljenokopa Pijacala. Knjižnica se nalazi u Velikoj mramornoj dvorani, na lokaciji na kojoj su se nekada primale plaće i pokretali štrajkovi. Osim knjižnice, u nekoliko faza preuredit će se cijela zona Pijacala [11].

Riječki projekti revitalizacije

Riječki je povijesni razvoj usko vezan uz industrijsku prošlost. Velik broj različitih tvorničkih postrojenja nastao je u 18. stoljeću na periferiji grada. S razvojem i širenjem gradskih granica tvornice su postale sastavnim dijelom gradskog središta oko kojih su se gradile prometnice i građevine različitih namjena. Istočna i zapadna industrijska zona sada su zone velikog broja napuštenih tvorničkih hala, skladišta i praznih pogonskih zgrada [12].

Riječki je povijesni razvoj usko vezan uz industrijsku prošlost, velik broj različitih tvorničkih postrojenja nastao je u 18. stoljeću na periferiji grada

Iako su prazni već dugi niz godina, gradu nedostaje prostora za različite namjene, no nedostaje mu i financijskih sredstava za njihovu prenamjenu i revitalizaciju, ali i za gradnju novih. Grad Rijeka i Odjel za kulturu prepoznali su važnost revitalizacije neiskorištene baštine izuzetne povijesne važnosti te je u nastavku na nekoliko primjera prikazano na koji se način pristupilo rješavanju navedenih problema.

Prostor kompleksa Benčić sastoji se od nekoliko preostalih objekata industrijske namjene koji već dugi niz godina čekaju obnovu: Palača Šećerane, T-objekt, H-objekt te Ciglana kuća. Revitalizacija

i prenamjena industrijske baštine u budućem kvartu kulture Benčić omogućit će stvaranje novih prostornih kapaciteta koji bi bili namijenjeni udovoljavanju kulturnih i obrazovnih potreba svih građana, osobito mladih, povećanje broja posjetitelja edukativnih, kulturnih i zabavnih sadržaja te povećanje broja mladih koji stvaraju i primaju kulturne sadržaje.

Pomanjkanje prostora za potrebe riječkoga Muzeja moderne i suvremene umjetnosti dugo je bilo otvoreno pitanje, no gradske su vlasti odlučile obnoviti dio prostora nekadašnje Rafinerije šećera. Riječ je o investiciji vrijednoj ukupno 6,8 milijuna kuna koja se financira iz proračuna Grada Rijeke. Muzej moderne i suvremene umjetnosti preselio je dio H-objekta u rujnu 2017., čime je završena tek prva faza projekta. Zgrada sadašnjeg muzeja u Rafineriji šećera nastala je u 18. stoljeću i tijekom vremena izvedene su njezine brojne rekonstrukcije i adaptacije. Koristila se za skladištenje i proizvodnju šećera, a poslije duhana i na kraju za proizvodnju strojeva [13]. Uređeni dio obuhvaća veliki izložbeni prostor, veći ulazni prostor pogodan za razna događanja, edukacijski prostor koji se može koristiti za manje izložbe, radne prostorije za zaposlenike i sve potrebne servisne prostorije.

U *moru* prijedloga i inicijativa te pokušaja provedbe dvama projektima koji se sufinanciraju iz Operativnog programa "Konkurentnost i kohezija 2014. - 2020." revitalizirat će se i prenamijeniti zapušteni objekti. Projekt pod nazivom "Revitalizacija kompleksa Benčić - Ciglani i T-objekt" obuhvaća revitalizaciju dvaju objekata: ciglena kuća prenamijenit će se u Dječju kuću, a T-objekt u Gradsku knjižnicu. Dječja će kuća biti mjesto za ustanove i organizacije u kulturi, i to za Muzej moderne i suvremene umjetnosti, Gradsku knjižnicu Rijeke, Muzej grada Rijeke, Gradsko kazalište lutaka, Vijeće mladih Benčić i Art kina. U novoj infrastrukturi organizirat će se edukacije i radionice, ali će se u sadržajno uređenim prostorijama i kvalitetno organizirati slobodno vrijeme, i tou cilju razvoja kreativnosti, socijalnih vještina i stjecanje znanja iz područja književnosti, likovne,

Tablica 1. Kompleks Benčić i projekti revitalizacije [14]

	1 – administrativna zgrada rafinerije šećera, Palača Šećerane, budući Muzej grada Rijeke
	2 – Dio H objekta, Muzej moderne i suvremene umjetnosti
	3 – Ciglena kuća, buduća Dječja kuća
	4 – T objekt, buduća Gradska knjižnica

filmske, medijske i glazbene umjetnosti. S rekonstrukcijom T-objekt mijenja namjenu u kulturnu i javnu te postaje prostor gradske biblioteke, odjela publicistike/znanosti, književnosti, narodne čitaonice, odjela periodike te službe općih poslova, nabave i obrade, matične službe te razvojne knjižnične službe za odnose s javnošću i programe.

Unutar kompleksa Benčić obnavlja se i Palača Šećerane, administrativna zgrada iz druge polovine 18. stoljeća koju će od sredine 2020. Muzej grada Rijeke koristiti kao svoj novi prostor [15].

Drugi projekt koji se sufinancira iz istog Operativnog programa jest integrirani program "Turistička valorizacija reprezentativnih spomenika riječke industrijske baštine" koji se bavi revitalizacijom

dvaju reprezentativnih zaštićenih spomenika kulture - motornog broda *Galeb* i Palače Šećerane. Program uključuje i kreiranje nove kulturno-turističke rute te znanstveno edukativne i promotivne aktivnosti koje promoviraju projekt i senzibiliziraju širu javnost za kulturnu baštinu. Po završetku projekta objekti će na ukupno 9524,9 m² imati višestruku kulturnu i komercijalnu namjenu, odnosno koristit će se za stalne muzejske postavke, za postavljanje povremenih izložbi, za organiziranje kreativnih radionica, ljetnog kina i tematskih konferencija, imat će smještajne kapacitete, a pružat će se i niz komercijalnih usluga izravno vezanih uz kulturnu baštinu. Na projektu surađuju Grad Rijeka te partneri Turistička zajednica grada Rijeke i Sveučilište u

Rijeci, odnosno znanstveno-istraživačka ustrojbeno jedinica Centar za industrijsku baštinu.

Palača se ističe kao objekt velike povijesne i umjetničke važnosti, čija se izgradnja veže uz početke industrijske priče u Rijeci. Sagrađena je kao upravna zgrada tvornice šećera 1752. na inicijativu tršćansko-riječke tvrtke. Nakon požara 1785. znatno je obnovljena i opremljena baroknim interijerima sa zidnim slikama i štukaturom te je riječ o najkvalitetnijoj baroknoj palači na istočnoj jadranskoj obali. Nakon gašenja rafinerije služila je kao upravna zgrada tvornice duhana, a potom i tvornice motora *Rikard Benčić*.

[Brod *Galeb* je od 2009. u vlasništvu Grada Rijeke i od tada postoji ideja o njegovoj obnovi i ponovnome stavljanju u funkciju, a izgrađen je 1938. kao RAMB III., talijanski trgovački brod za prijevoz sirovina iz talijanskih kolonija u Africi](#)

Brod *Galeb* je od 2009. u vlasništvu Grada Rijeke i od tada postoji ideja o njegovoj obnovi i ponovnome stavljanju u funkciju. Izgrađen je 1938. kao RAMB III., talijanski trgovački brod za prijevoz

Pročelje Palače Šećerane prije obnove

Radovi u Palači Šećerane

Brod *Galeb* u luci Porti Baroš krajem 2018. (Foto: Marija Lazanja Dušević)

sirovina iz talijanskih kolonija u Africi, no nedugo potom postaje pomoćna krstarica ondašnje talijanske ratne mornarice [16]. S izlaskom Italije iz rata 1943. brod preuzima njemački *Kriegsmarine* koji ga dorađuje i prerađuje za svoje potrebe, pretvarajući ga u minopolagač pod nazivom *Kiebitz*. Brod je sudjelovao u ratnim operacijama u Kvarnerskome primorju do studenoga 1944. kada je potopljen u Rijeci tijekom savezničkog bombardiranja njemačke vojske u gradu. Po završetku rata, godine 1948. izvađen je iz mora te odtegljen u pulsko brodogradilište na obnovu. Već u rujnu 1952. svečano je isporučen Jugoslavenskoj ratnoj mornarici kao školski brod za obuku pitomaca [17]. Ipak, najpoznatija je njegova povezanost s putovanjima tadašnjega predsjednika Josipa Broza Tita. Predsjednik je *Galebom* oplovio mnogo milja, njime je plovio na neka od svojih najvećih i najvažnijih putovanja, šireći ideju mira Pokreta nesvrstanih i obilazeći zemlje članice pokreta. Nakon obnove dio paluba koristit će Muzej grada Rijeke kao izložbeni prostor, dok će dio imati komercijalnu namjenu.

Metodologija projekata revitalizacije nasljeđa u gradskome vlasništvu provjerena je i uvelike se oslanja na apliciranje na razne EU-ove fondove, primjerice projekt *Forget Heritage*

Glavni salon na brodu *Galeb* prije obnove (Foto: Marija Lazanja Dušević)

Metodologija projekata revitalizacije nasljeđa u gradskome vlasništvu provjerena je i uvelike se oslanja na apliciranje na razne EU-ove fondove. Tako se Grad Rijeka uključio i u projekt *Forget Heritage*, čiji je cilj promicati suradnju među gradovima srednje Europe te putem udruženja pružiti drugim gradovima preporuke o tome kako unaprijediti skriveni potencijal kulturne baštine i tako utjecati na kvalitetu života građana i vlasnika poduzeća u kulturnim i kreativnim industrijama [18]. Uz Grad Rijeku partneri projekta su iz Italije, Slovenije, Njemačke, Poljske, Mađarske i Češke. Projekt doprinosi unaprjeđenju kapaciteta za održivo korištenje

kulturne baštine i resursa, i to promicanjem potencijala kulturnih i kreativnih industrija u stvaranju bogatstva i radnih mjesta, promicanjem javno-privatne suradnje na upravljanju kulturno-povijesnim objektima kako bi se uspostavila veza između javne koristi i ekonomske održivosti, poboljšanjem urbane sredine koja okružuje kulturno-povijesne objekte te poticanjem inovativnih pristupa javno-privatnoj revitalizaciji kulturno-povijesnih lokaliteta [18].

U sklopu projekta krenulo se u prenamjenu podruma i prizemlja zgrade koja je izgrađena kao prvi dječji vrtić u Rijeci. Dječji vrtić Družbe sestara milosrdnica

Djelomično revitaliziran Dječji vrtić Družbe sestara milosrdnica (Foto: Kristijan Vučković)

izgrađen je 1916. prema projektu riječkog arhitekta Luigija Luppisa, no od druge polovine 20. stoljeća prostor je imao poslovnu namjenu. Tim projektom revitalizirana su dva prostora: podrumski za potrebe *reuse*-centra i prizemlje koje je preuređeno za potrebe RIHuba, inovativnoga kulturnog centra projekta "Rijeka 2020 - Europska prijestolnica kulture" [19].

Prizemlje se sada sastoji od multifunkcionalne dvorane za razna događanja te *coworking* prostora za riječke samostalne profesionalce. Prema projektu Ane Boljar i Ide Križaj Leko, na 1007 četvornih metara rasprostire se mjesto za brojna događanja namijenjena građanima Rijeke. Grad Rijeka je u obnovu i prenamjenu tog prostora uložio 4.351.734,63 kuna [20] Podrum je namijenjen *reuse*-centru kojim upravlja Udruga *Molekula* u svrhu provedbe pilot-projekta, i to na razdoblje od šest godina. *Reuse*-centar, centar za ponovnu upotrebu, jest umjetničko-prerađivački centar koji obrađuje već upotrijebljeni materijal kao što su odjeća, namještaj i knjige te na inovativne i kreativne načine

stvara ekološke i funkcionalne proizvode za osobnu upotrebu i stanovanje.

U sklopu projekta *Forget Heritage* započela je prenamjenu podruma i prizemlja zgrade dječjeg vrtića Družbe sestara milosrdnica izgrađenog 1916. prema projektu riječkog arhitekta Luigija Luppisa

Zaključak

Rijeka je grad industrijske prošlosti. Gotovo da i ne postoji zgrada u gradu koja nije povezana s nekim vidom industrije, proizvodnje ili industrijskog kapitala. Graditeljsko nasljeđe svjedoči o razvoju grada, nekada perifernih industrijskih zona koje su danas dijelom strogoga središta, o gotovo 300 godina dugoj industrijskoj povijesti. Osvijestiti važnost ponovnog korištenja tih prostora, s obzirom na to da se unutar zidina više ne izvode proizvodni procesi, prvi je korak u revitalizacijskim

projektima. Sufinanciranje ili potpuno financiranje iz različitih europskih fondova omogućuje i poduzimanje drugog koraka u spomenutom procesu. U nastavku je potrebno razviti dobru ideju prenamjene koja je usklađena sa strategijom i potrebama grada, ali i lokalnog stanovništva, ne zaboravljajući pritom na održivost tih objekata nakon obnove.

Na državnoj razini postoji velik broj primjera dobre prakse, ali, najvažnije, i sve veći broj stručnjaka i entuzijasta koji potiču teme zaštite, obnove i revitalizacije industrijske baštine.

S titulom Europske prijestolnice kulture 2020. projekti obnove u Rijeci dobili su na važnosti, ali i na obvezi provođenja i održivosti. Nakon 2020. gradu će ostati nova kulturna četvrt s muzejima, knjižnicom i dječjom kućom u nekadašnjemu industrijskom kompleksu, obnovljeni brod-muzej, prvi takav na ovim prostorima, te *reuse*-centar i prostor za lokalno stanovništvo i kreativce profesionalce. No najvažnije jest to što će ostati i svijest o važnosti revitalizacije industrijske i kulturne baštine.

Literatura

- [1] Ministarstvo kulture Republike Hrvatske, <https://www.min-kulture.hr/default.aspx?id=6>, 14.12.2018.
- [2] Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03 Ispravak, NN 87/09, NN 88/10, NN 61/11, NN 25/12, NN 136/12, NN 157/13, NN 152/14) čl. 7.
- [3] Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara (NN 69/99, NN 151/03; NN 157/03, Ispravak), čl.9.
- [4] Obad Ščitaroci, M.: Uvod u znanstveni kolokvij Modeli revitalizacije i unaprjeđenja kulturnog naslijeđa, Zagreb, 2017.
- [5] URBANIZAM NASLIJEĐA, Urbanistički i prostorni modeli za oživljavanje kulturnoga naslijeđa <https://heruforum.wordpress.com/>, 28.12.2018.
- [6] Strategija zaštite, očuvanja i održivog gospodarskog korištenja kulturne baštine Republike Hrvatske za razdoblje 2011. - 2015.
- [7] Lauba - najmlađa stogodišnjakinja u gradu, Pogledaj.to, <http://pogledaj.to/arhitektura/lauba-%E2%80%93-najmlada-stogodisnjakinja-u-gradu/>, 28.12.2018.
- [8] Od tvornice do muzeja, Gliptoteka HAZU, <http://virtualna-izlozba-gliptoteka.mdc.hr/main>, 28.12.2018.
- [9] The Garden Brewery, <https://thegarden.hr/brewery/venue-hire/>, 02.01.2019.
- [10] Odobren projekt "Info centar industrijske baštine - Holandska kuća", Gradski muzej Sisak, <http://www.muzej-sisak.hr/article/608/odobren-projekt-info-centar-industrijske-bastine-holandska-kuca>, 18.12.2018.
- [11] Gradska knjižnica Labin, <https://www.gk-labin.hr/p/o-nama>, 18.12.2018.
- [12] Regan, K., Nadilo, B.: Istočna industrijska zona u Rijeci, Golemi i većinom zapušteni industrijski pogoni, *Građevinar* 67 (2015) 6, pp. 613-628.
- [13] T-objekt, H-objekt, Tvornica duhana, Riječka baština, <https://rijekaheritage.org/hr/kj/tvornicaduhana>, 12.12.2018.
- [14] Novi kvart kulture, <https://www.culturenet.hr/default.aspx?id=58393>, 15.12.2018.
- [15] Upravna zgrada Rafinerije šećera, Riječka baština, <https://rijekaheritage.org/hr/kj/rafinerijasecera>, 12.12.2018.
- [16] Guglia, A.: Da RAMB III a Galeb, Bananiera, incrociatore, nove scuola, yacht: oltre 70 anni di storia sul mare, Luglio Editore, Trieste, 2010.
- [17] Milić, D.: Moj Galebe, Grafika Zambelli d.o.o, Rijeka, 2009.
- [18] The pilot site of Rijeka, Forget Heritage, <https://www.interreg-central.eu/Content.Node/Rijeka2.html>, 15.12.2018.
- [19] Dječji vrtić sestara milosrdnica, Riječka baština, <https://rijekaheritage.org/hr/kj/djecjivrticsestaramilosrdnica>, 12.12.2018.
- [20] Najstariji riječki dječji vrtić, Rijeka 2020, <http://rijeka2020.eu/najstariji-rijecki-djecji-vrtic/>, 15.12.2018.